

SAMMANFATTNING:

Kommer den arabiska våren att göra människor friare? Det är långt ifrån säkert. I denna rapport analyserar Susanne Tarkowski bilden av den framtida

utvecklingen i Egypten och i Libyen. Hon finner att befolkningens erfarenhet av den fria marknaden och det kapitalistiska systemet – på sikt nödvändiga för uthållig tillväxt och politisk stabilitet – är långt ifrån

odelat positiv. Under sådana förutsättningar blir det svårt för en fri marknad, och för det nödvändiga välstånd och den stabilitet som en sådan för med sig, att etablera sig i regionen.

Utvecklingen efter den arabiska våren: Från kleptokrati till kapitalism?

AV: SUSANNE TARKOWSKI

ÖVERSÄTTNING: GUNNEL LARSSON PAVÓN

Den 17 december 2010 tände Mohamed Boauzizi, en 26-årig fruktförsäljare, eld på sig själv i protest mot den dåliga politiska ledningen, korruptionen och bristen på ekonomiska möjligheter i Tunisien. Detta utlöste massiva ungdomsrevolter mot regeringen och inom några månader spred sig revolterna över Mellanöstern och Nordafrika (MENA). Upproret spred sig till inte mindre än femton länder och kallas numera för "den arabiska våren". Den allmänna uppfattningen är att den arabiska våren till stor del utlöstes på grund av känslan av relativ ekonomisk förlust. En stor relativt sett välutbildad grupp ungdomar från städerna, som både saknade ekonomiska möjligheter och politisk makt, reste sig i ilska mot de "feta katterna" – den välbärgade och styrande eliten. Genom att göra sig av med denna elit skulle tillfälle kunna ges åt att

främja större individuell frihet och demokrati samt åt att sprida reformer för en fri marknad. Detta kan måhända ha varit mönstret i post-kommunistiska Östeuropa, men det är ingen självklarhet att så blir fallet i MENA-länderna.

När människor i MENA-länderna talar om sin framtida ekonomi – vare sig det är en libysk rebell, en lärd person inom Det Muslimska Brödrskapet eller en nybliven "demokratisk" politiker – vill de alla ha en större omfördelning av det nationella välståndet. Få nämner någonsin skapandet av fler frimarknadsinitiativ, förbättrade import- och exportregler eller åtgärder för att locka till sig utländska direktinvesteringar (FDI). Detta stämmer överens med det mönster som framträdde i Irak efter Saddam; de flesta ville ha "trygga" statliga jobb och inte en fri marknad. För människor i

MENA-länder innebär ordet "frihet" generellt sett inte detsamma som "fria marknader". Regeringarna i MENA-länderna har lidit av överdimensionerade förvaltningar, tunga övervakningsmaskinerier samt repressiva och brutala inskränkningar för politiska motståndare och regeringskritiker. Men istället för fri-marknadsreformer och en "liten regering" önskar sig folket nu en lika stor men "trevligare" regering.

Jag manar inte till hopplöshet utan till ett fullständigt erkännande av att förändring kommer att bli svår. För att åstadkomma den måste vi arbeta med kulturella och sociala sedvänjor för att helt och hållet förstå folket i MENA och sedan, som en duktig snickare, "arbeta längs med fibrerna" för att göra det bästa av situationen. Om denna reformprocess misslyckas kan följderna eventuellt bli ödesdigra, framför allt för européerna. Vi måste hjälpa folken i MENA-länderna till

en bättre framtid, men först måste vi förstå var de befinner sig, och framför allt vad de tycker.

RÖN OCH REKOMMENDATIONER.

Svårigheter med övergången till en fri marknad. Många araber såg sin levnadsstandard minska till följd av ett antal hastiga frimarknadsreformer som svepte genom regionen under 80- och 90-talet. Man upplevde att reformerna gynnade den lilla och korrupta affärseliten men inte att de sipprade ned till massorna. I Egypten 2005, under Mubaraks politiska ledning, steg arbetslösheten till 9,2% av den arbetsföra befolkningen. Med en folkmängd på 82 miljoner, varav 43% bosatt i städerna, levde 20 % av befolkningen under fattigdomsgränsen och ytterligare 20 % på denna gräns. Grundat på tidigare erfarenheter ser således många araber inget naturligt samband mellan frimarknadspolitik och ett mer vittomfattande socialt välstånd. De har bevittnat motsatsen i det förflutna. Snarare uppfattas den fria marknaden som en mekanism som ger den korrupta eliten ännu mer makt. Att vara emot den fria marknaden har följaktligen blivit en naturlig reaktion mot MENA-ländernas tidigare regeringar.

Dessutom tenderar korruption att väcka en önskan om en vidare omfördelning av resurser även i en annan bemärkelse. Tidigare

dominerade ett falskt intryck av att det fanns gott om rikedom, och att om den bara fördelades på rätt sätt och inte bara avnjöts av några få utvalda, skulle den nationella välståndskakan vara stor nog åt alla. Enligt det folkliga resonemanget är en god regering en generös regering som omfördelar, i motsats till en regering som inte omfördelar (d. v. s. stjälar) tillgångarna. "Om bara Ghadafi hade fört tillbaka oljepengarna till samhället, skulle vi alla vara rika, som staten Qatar. Nu [efter Gaddafi] kommer alla libyer bli mycket rika" är ett allmänt uttryckt tankesätt på gatorna i Benghazi. Med undantag för de få mycket små och rika GCC (The Cooperation Council for the Arab States of the Gulf) länderna som UAE (Förenade Arabemiraten), Bahrain och Qatar, är det mycket farligt att ha en sådan uppfattning. Den saknar nämligen helt förankring i verkligheten, hur väl skötta regeringsresurserna än må

Ekonomisk realism tycks vara smärtsamt frånvarande bland de flesta gräsrotterna i MENA-staterna, speciellt i de länder som har oljans tveeggade välsignelse.

vara. Ekonomisk realism tycks vara smärtsamt frånvarande bland de flesta gräsrotsrörelserna i MENA-staterna, speciellt i de länder som har oljans tveeggade välsignelse. Ingen vill vara budbärare av dåliga nyheter i denna känsliga tid. *Hopp* och *Förändring* är långt bättre

kampanjslogans än *Hoppas inte för mycket*. Här någonstans skulle det internationella samfundet kunna komma till nytta.

I termer av politiska reformer måste kampen mot korruption vara av absolut högsta prioritet i MENA-länderna. Framöver, när frimarknadsreformer genomförs, kommer de sociala klyftorna till en början att växa. Med tiden kommer dessa reformer emellertid att ge majoriteten en bättre levnadsstandard. Således kommer de nybildade MENA-regeringarna förmodligen inte kunna driva igenom alltför många marknadsreformer meddetsamma, eftersom det skulle kunna utlösa ytterligare politisk instabilitet. Försiktiga reformer kommer troligen att röna större framgång än "chockdoktriner" à la Sydkorea.

Varför borde vi, "det internationella samfundet", bry oss? Förutom de uppenbara orsakerna att sträva efter ömsesidigt goda affärsrelationer och möjligheten för människor över hela MENA-området att leva ett gott liv, finns det en annan större orsak till oro; vår egen nationella säkerhet. Den arabiska våren utlöstes till stor del av det ekonomiska fördärv som människor upplevde. Om resultatet av den arabiska våren inte blir ökat välstånd, vad kommer den då att utlösa?

En postrevolutionär känsla av besvikelse kommer då otvivelaktigt

att drabba folken i MENA-länderna. Vi ser redan nu hur detta dyker upp i Tunisien och Egypten. Situationen kommer att bli värre under de kommande åren, såvida det inte sker påtagliga förbättringar i människors dagliga liv. Enligt the Institute of International Finance, beräknas den ekonomiska tillväxten i Egypten ha fallit från en tillväxt på 4,4 % per år 2010 till en tillväxt på -0,5 % 2011. Landets ekonomi har förutsagts krympa med 2,5 % bara under gångna året. IRI:s ((The International Republican Institute's) senaste opinionsundersökning, som genomfördes i Egypten i april 2011, visade att 49 % av de tillfrågade ansåg att den ekonomiska situationen var "mycket dålig" medan 41 % hade problem att skaffa mat för dagen eller att köpa det som är nödvändigt för överlevnad. Om det visar sig att den unga uppväxande befolkningen i MENA-staterna försökte, men misslyckades, med icke-vålds (eller i vissa fall våldsamma) revolter, kommer de valmöjligheter som kvarstår att vara få. De måttfulla kommer att försöka lämna sitt land och förmodligen skapa ett ännu större invandrartryck på europeiska länder. De konservativa kan komma att vända sig till islamsk radikalism för att kanalisera sin ilska, ett scenario som skulle utgöra ett rekryteringsparadis för Al Qaida och andra terrororganisationer.

Att förstå sambandet mellan fria marknader och tillväxt: Nya

former för ledning och ekonomisk politik måste väljas av folken i MENA-länderna. Vi måste förstå att marknadsreformer som aggressivt marknadsförs av "Väst" kommer att resultera i ett bakslag. Snabba marknadsreformer kommer att öka den sociala ojämlikheten ytterligare, någonting som förmodligen skulle leda till mer politisk instabilitet än vad de redan bräckliga staterna vid det här laget kan hantera. Det enda vi därför kan och bör göra är att bistå med information om olika ekonomiska modeller och uppmuntra en inhemsk politisk debatt på gräsrotsnivå om ämnet. På så vis kan människorna i MENA-länderna fatta faktaunderbyggda beslut om hur de vill att deras framtida samhällen ska se ut.

I. KLEPTOKRATI

Vad revolterade arabvårens demonstranter emot? Kleptokrati understödd av statligt våld.

Om det finns en gemensam faktor bakom upproren i arabvärlden år 2011, så är det att de var revolter mot kleptokrati som understöddes av statliga våldsåtgärder. Massorna som reste sig under den arabiska våren var en brokig samling. De sträckte sig från universitetsutbildade ungdomar ur övre medelklassen till bönder, arbetare och gatuförsäljare (som Tunisiens Mohamed Bouazizi), från islamister till socialister och liberaler; från Shia- och Sunnimuslimer till kristna och ateister. Vad alla dessa

människor hade gemensamt var att de var utleda på regimer som kanaliserade bra jobb, arbetsfri förmögenhet och politiska förmåner till relativt små elitgrupper som stod nära regeringarna. Detta i kombination med förtryck av oliktankande, tortyr, försvinnanden, avrättningar, hotelser, riggade val och kontroll över media för att upprätthålla denna ordning.

Yttre influenser och internationella ingripanden har historiskt sett i hög grad format de institutionella och samhällseliga strukturerna i Mellanöstern. Större globaliserings-, moderniserings- och industrialiseringsprocesser har under 1800- och 1900-talet spridit sig i vågor över regionen. Tillsammans med nya former av kapitalism och moderna statsstrukturer har de fört med sig nya omställningar som orsakat olika inhemsk och ideologiska reaktioner. Detta är mer sant idag än någonsin; händelserna under den arabiska våren har ifrågasatt olika historiska arv i regionen, både ekonomiska och politiska.

Även om globalisering har blivit ett betydande tema i arabisk media så tas den nästan alltid upp i samband med amerikansk och västerländsk ekonomisk infiltration. Den inhemsk stämningen har ofta återspeglat den frustration som västerländska företrädare vid upprepade tillfällen förbisett. Dessa har till och med försvarat handlingar och gett sitt stöd åt

härskare som de inte skulle ha tolererat i sina egna länder. Det är inte konstigt att människor i Mellanöstern, utrustade med moderna kommunikationsverktyg, blir medvetna om den djupa och allt större klyfta som finns mellan den "fria världen" och den värld av förtryck de själva lever i.

Arvet efter strukturell

anpassning. Förutom korruption och statligt våld, kan det missnöje som uppstod också delvis skyllas på den strukturella anpassningspolitik som började på 1980-talet och fortsatte in på 2000-talet. Ålägganden som uppmuntrades av IMF och Världsbanken under tiden för "samförståndspolitik" i Washington ("the Washington Consensus") lyckades minska inflationen och skuldräntan i länder som Egypten och Tunisien, men till en enorm social kostnad. De arabiska välfärdsåtgärderna under 60- och 70-talet, hur byråkratiskt förhårdnade de än ofta var, bidrog till stor sysselsättning och gav stadiga intäkter till utbildning. En skara efterföljande marknadsliberaliseringar (som privatiseringsplaner, handelsliberaliseringar och en omläggning av skattestrukturen i riktning mot konsumtions- eller mervärdesskatter) bidrog emellertid till en ökning av klyftorna mellan rika och fattiga. Åtgärderna bidrog också till skapandet av små elitgrupper av rentier – ofta med

anknytning till globalt kapital – som på ett oproportionerligt sätt drog fördel av den nya ordningen. Under tiden innebar urholkandet av de sociala förmånerna att araber ur de lägre samhällsklasserna var tvungna att kämpa för att betala mat, transporter och hälso- och sjukvård. Och eftersom unga araber fortsatte att flytta in till städerna för att söka jobb, distanserade de sig också från de släktskapsnätverk som traditionellt sett bidragit med en viss grad av social och ekonomisk stabilitet.

Mot denna bakgrund kommer det inte som någon överraskning att socialistiska islamiska grupper med välfärd på agendan har lyckats attrahera en stor publik.

När moderna kapitalistiska system grundlades i samband med upptäckten av olja i Persiska viken på 1930-talet, uppfattades de som oförenliga med det traditionella muslimska levnadssättet. I "det gamla samhället" hade ojämlikheten i välstånd varit begränsad. Då var rika och fattiga ekonomiskt sammanlänkade med den koranska läran om barmhärtighet och skatter (zakat). Moderniseringsprocessen vidgade de socioekonomiska klyftorna och försvagade befintliga sociala band. Som en följd av modern teknologi blev plötsligt klyftorna märkbart synliga.

Mot denna bakgrund kommer

det inte som någon överraskning att socialistiska islamiska grupper med välfärd på agendan har lyckats attrahera en stor publik. Islamiska militanta grupper är i högsta grad attraktiva för grupper som berövats sina medborgliga rättigheter och lever i samhällets utkant. Deras maning om återgång till en panislamisk styrelseform och ekonomisk struktur är tilltalande för många.

Det demografiska trycket kommer att fortsätta ställa krav på social förändring.

De flesta arabiska länder befinner sig i en "ungdomsbubbla". Befolkningen består till stor del av tonåringar, 20-åringar och 30-åringar – för vilka arbetstillfällena är otillräckliga. Även om de ekonomiska möjligheter för dessa grupper inte förbättras så ökar det sociala trycket på dem. Unga arabiska män från medelklassen som bor i städerna förväntas till exempel ha ett stadigt jobb och en lägenhet, kanske också en bil, om de ska kunna fria till en ung kvinna. Hennes familj kräver det. Den växande befolkningen i arabstäderna gör att lägenheterna blir dyrare för varje år, och att jobb blir allt svårare att hitta. Frustrationen som detta orsakar bland unga människor var en lika viktig orsak till den arabiska våren som den genomgripande bristen på mänskliga rättigheter och politisk frihet.

Även om det är möjligt att identifiera flera gemensamma

problem i MENA-länderna, har varje land sin egen nationella, ekonomiska berättelse, baserad på utländskt inflytande, geografi, historia, resurser och förväntningar. Sålunda måste vi avstå från att försöka tillämpa generella lösningar för regionen som helhet. Denna rapport begränsas till två länder; Egypten och Libyen och till deras möjligheter att genomföra frimarknadsreformer.

EGYPTEN

Länder som har utstått kolonialism har haft en benägenhet att dras i motsatta riktningar, både politiskt och ekonomiskt. Föreställningar om antiimperialism och strävan efter hegemoni och självständighet har, i kombination med en utarmad ekonomi och ett befolkningsöverskott, pressat länderna till att försöka diversifiera sina ekonomier med hjälp av olika modeller. Egypten gick igenom olika faser i ett försök att balansera sin ekonomi och återhämta sig från 1952 års militärkupp ledd av Nasser; beroende av Väst och S, importsubstituerande industrialisering (ISI) och ekonomisk liberalisering med vjetunionen företagsamhet. Egypten införde femårsplaner för att stimulera företag inom den offentliga sektorn; på 1980-talet hade Egypten 391 företag som anställde 1,2 miljoner personer till ett marknadsvärde av cirka 38 miljarder brittiska pund, och de totala offentliga utgifterna uppgick år 1980 till 60 % av Egyptens BNP.

Med detta sagt gjorde dock betoningen av tung industri och importsubstitution inte mycket för att uppnå social rättvisa och ekonomiskt oberoende; ISI misslyckades med att skapa tillräckligt med arbetstillfällen för den snabbt växande arbetsstyrkan och, tillsammans med försummelsen av utveckling av jordbruket,

Länder som har utstått kolonialism har haft en benägenhet att dras i motsatta riktningar, både politiskt och ekonomiskt.

ökade behovet att importera livsmedel och klyftan för tillgång till livsmedel ökade. Dessutom förvärrades handelsunderskottet av misslyckandet att utveckla internationellt sett konkurrenskraftiga exportvaror inom industrin såväl som i jordbruket. Den offentliga sektorn, som ironiskt nog hade bildats för att generera utländsk valuta, kom i slutändan i stället att sluka det mesta av den.

Även om Hosni Mubaraks ekonomiska politik faktiskt bidrog till ekonomisk tillväxt kan den inte tolkas som ett höjt index för mänsklig utveckling (HDI) eller höjd levnadsstandard. Med en befolkning på 82 miljoner, av vilken 43 % bodde i städerna, steg arbetslösheten i Egypten till 9,2 % av den totala arbetskraften 2005. Hög arbetslöshet, i förening med att 20 % av befolkningen levde under

fattigdomsgränsen och ytterligare 20 % på denna gräns, gjorde att Mubaraks politik definitivt inte kändes som den borde under den socialistiska fana som då vajade.

Den egyptiska revolution som ägde rum på Tahrirtorget hade ett direkt samband med ovan nämnda statistik. En stor befolkning, av vilken två tredjedelar är under trettio års ålder, massfattigdom och inhemska oro exploderade i den revolution som Mubarak befarade skulle inträffa. Även om Mubarak nu är störtad måste revolutionen dock fortfarande lösa frågorna om både ojämlikhet och ekonomisk tillväxt. Enligt the Institute of International Finance, kommer Egyptens ekonomiska tillväxt ha sjunkit från en årlig tillväxt på 4,4 % år 2010 till en tillväxt på -0,5 % 2011. Dess ekonomi förutsägs ha krympt med 2,5 % under 2011. Egypten upplever allvarliga störningar i landets turism och byggnadssektor samt tvära nedgångar i konsumtion och börsvärde. Dessutom har Egyptens ställning som viktigt mål för regionala utländska direktinvesteringar drabbats.,

Hur mottagliga kommer egyptierna vara för idéer om en fri marknad efter 2011 års revolution?

Mottagligheten för en frimarknadsidé kommer att variera betydligt inom det politiska spektrumet i Egypten. Trots det faktum att Egypten har varit en verklig enpartistat (med Hosni

Mubaraks Nationaldemokratiska parti, NDP, som det diktatoriskt centristiska partiet) i decennier, har Egypten en relativt sett välutvecklad politikerclass som representerar en lång rad ekonomiska ideologier. Det politiska spektrumet sträcker sig från en nyligen bildad "socialistisk front" av vänstergrupper (inklusive kommunister, revolutionära internationella socialister och ett arbetarparti) till ekonomiskt högerorienterade sekulära liberaler och en rad islamistiska grupper, inklusive Muslimska brödrskapet och salafistiska grupper.

Om än säkerligen stärkta av sin inblandning i 2011 års revolt, inklusive den viktiga roll som spelades av arbetargrupper, förblir den egyptiska vänstern en liten minoritet. Sekulära liberaler, som tenderar att vara för en fri marknad, är också en relativt sett liten grupp. Den starkaste politiska kraft som kommer att träda fram ur den egyptiska medelklassen är det Muslimska brödrskapet.

Lägligt nog för frimarknadsförespråkarna har Muslimska brödrskapet, sedan

revolten i mars 2011, gjort stora ansträngningar för att framställa sig själva som en pro-marknadsorganisation. Detta är delvis resultatet av medvetna PR-satsningar för att mildra den rädsla för islamister som finns bland utländska investerare. Emellertid återspeglar det också en spirande samsyn mellan frimarknadsförutsättningar (såsom stöd för aktiemarknadsinvesteringar och frihet från tung statlig inblandning i ekonomin) och Broderskapets bas av småföretagare och religiösa medelinkomsttagare. Som exempel på denna samsyn manade Muslimska brödrskapet nya politiska parti, Rättvise- och frihetspartiet, till en statsfinansiell åtstramning för att komma till rätta med Egyptens budgetunderskott. Brödrskapet kombinerar det islamiska idealet av en skuldfri ekonomi med den liberala visionen av ekonomisk ansvarsskyldighet och en finansiellt ansvarskännande stat. Brödrskapets vice ordförande, Khairat el-Shater, konstaterade: "det är alltid bättre för vilket land som helst att bygga på en grund

av investeringar, inte på en grund av lån" (Bloomberg 2011). Andra populistiskt islamistiska personer, som den välkände salafistledaren Hazem Salah Abou Ismaael har också uttryckt sitt stöd för en friare ekonomi med lägre skatter.

Följaktligen verkar det som om debatterna om marknadsideologi, i alla fall för närvarande, kommer att hamna i skymundan för en debatt om religionens roll i politiken.

Men från och med september 2011, utformas de inledande politiska striderna för att organisera den nya regeringen inte längst med ekonomisk ideologi utan enbart i termer av "det Muslimska brödrskapet mot alla andra". Vänsteranhängare, socialdemokrater, liberala och till och med ett sufi-islamistiskt parti har gått samman för att bilda Det egyptiska blocket, som kommer att ställa upp i valen i november 2011 med syftet att förhindra att Brödrskapets Rättvise- och frihetsparti säkrar en majoritet i parlamentet. Följaktligen

- I Egypten 2005, under Mubaraks politiska ledning, steg arbetslösheten till 9.2% av den arbetsföra befolkningen. Med en folkmängd på 82 miljoner, varav 43 % bosatt i städerna, levde 20 % av befolkningen under fattigdomsgränsen och ytterligare 20 % på denna gräns.

- Enligt the Institute of International Finance, beräknas den ekonomiska tillväxten i Egypten ha fallit från en tillväxt på 4,4 % per år 2010 till en tillväxt på -0,5 % 2011. Landets ekonomi har förutsagts krympa med 2,5 % bara under gångna året.

- IRI:s senaste opinionsundersökning, som genomfördes i Egypten i april 2011, visade att 49 % av de tillfrågade ansåg att den ekonomiska situationen var "mycket dålig" medan 41 % hade problem att skaffa mat för dagen eller att köpa det som är nödvändigt för överlevnad.

verkar det som om debatterna om marknadsideologi, i alla fall för närvarande, kommer att hamna i skymundan för en debatt om religionens roll i politiken.

Bland unga egyptier finns en rad olika åsikter om marknaden.

Befolkningen bestående av unga arbetslösa känner sig övergiven av den politik som bedrevs under Mubarak-epoken. Många unga universitetsutbildade med medelklassbakgrund förblir också skeptiska till liberala ekonomiska recept. Trots att de har investerat mycket pengar i sin utbildning kan de ändå inte hitta bra jobb och har heller inte råd att gifta sig eller skaffa ett bra boende. Samtidigt drömmer många av dem om att få arbeta för ett utländskt företag. Googlechefen Wael Ghoneims betydelse som oppositionsaktivist kan ha ingjutit förhoppningar om att egyptier kommer att inta framstående positioner i internationell ekonomi. Dock förblir sådana karriärvägar, utöver en liten (men oproportionerligt inflytelserik) elit av globaliserade unga människor, en chimär. Som Mina Rezkalla, en ung egyptisk statsvetare uttryckt det: "Nu ser jag bara hur människor gormar på staten för att den ska ge dem mat och skapa jobb".

Sammanfattningsvis kommer den största och viktigaste gruppen av förespråkare för frimarknadsidéer – bortsett från det relativt lilla lägret sekulära liberaler – att utgöras av

den socialt konservativa egyptiska medelklassen som företräds av Muslimska brödrskapet. Ledningen för Muslimska brödrskapet räcker redan nu ut sin hand till det internationella investeringsamfundet, som nogga kommer att bevaka de kommande parlamentsvalen för att få en uppfattning om vilken riktning den ekonomiska politiken i Egypten kommer att ta under de kommande fem till tio åren.

LIBYEN

Libyen liknar Egypten i det att folket är frustrerat av den ojämlika fördelningen av välstånd och resurser och av arbetslösheten. Därtill kommer landet att få utstå en lika frustrerande process för att avgöra vilken ekonomisk politik den nya regeringen bör föra. Libyens ekonomi är planstyrd och till största delen beroende av intäkter från oljeindustrin, som bidrar till praktiskt taget alla exportinkomster och över hälften av Libyens BNP. Med en befolkning på 6,6 miljoner och en BNP på 74 miljarder USD, har Libyen den högsta nominella BNP per capita i Afrika. Under Gaddafis regim sysselsatte den överdimensionerade offentliga sektorn 75 % av den arbetsföra befolkningen och privata investeringar hade beräknats till obetydliga 2 % av BNP. Detta illustrerar hur minimalt jobbskapandet i den privata sektorn var under Gaddafis tid och hur svårt

det kan vara att stimulera den privata sektorn i Libyen.

Oljeindustrin hade dock redan börjat blomstra vid sidan av nya utvecklingsframsteg som gjorts i ett försök att förnya ekonomin. Ett Libyen på frammarsch hade utmärkt sig bland företag som sökte nya marknader för att uppväga följderna av 2008 års fastighetskrasch. Ett program på \$54 miljarder, förvaltad av the Economic and Social Development Fund och det statliga National Oil Corporation, hade som mål att förvandla Siret-sänkan till ett "energicentrum", med det slutliga målet att locka internationella företag och utländska investeringar. Sedan FN lyft sina sanktioner år 2003 började två organisationer, the National Economic Development Board (NEDB) och the Privatisation and Investment Board (PIB), att gå i spetsen för ett privatiseringsprogram. I huvudsak hjälpte båda dessa organisationer entreprenörer i Tripoli, Benghazi och Sebha att starta och finansiera sina egna företag. Dessa organisationers uppgift var att öka den privata sektorns roll i Libyens ekonomiska utveckling. Sedan år 2000 hade PIB privatiserat 100 företag, och NEDB hade, på mindre än fem månader efter det att programmet lanserades, gett sitt stöd åt 500 projekt. Även om denna utveckling förefaller optimistisk måste det libyska bankväsendet snabbt reformeras och samarbeta med utländska banker för att uppmuntra företagsamhet och ge

lån där detta behövs.

Effekterna från de sanktioner som FN och USA år 1989 införde mot Gaddafis Libyen som en följd av Lockerbieattentatet kommer att fortsätta lämna spår. Inte minst för folkliga förväntningar och för de sociala klyftor som skapades. Trots att FN-sanktionerna lyftes år 2003, har Libyen lidit en enorm kompetensflykt och förlust av

Trots de tidigare nämnda initiativ som tagits för att främja företagsamhet kommer fyrtio års isolering från den globala ekonomin och fördröja återkomsten av de välutbildade libyer som hoppas på att kunna starta företag.

civilsamhället. Trots de tidigare nämnda initiativ som tagits för att främja företagsamhet kommer dryga fyrtio års isolering från den globala ekonomin att sinka de återvändande välutbildade libyer som hoppas på att kunna starta företag. Som Ahmida Abdullatif uttrycker sig: "regimen tycks ha uttömt sitt revolutionära patos och står nu inför betydande inhemska problem, däribland en brist på institutionalisering, försvagade civila organisationer, kompetensflykt av de mest välutbildade libyerna och en oförmåga från ledningens sida att hantera ett föränderligt och komplicerat internationellt system". Alla dessa problem kan vara relevanta idag; Övergångsrådet (NTC) kommer att behöva utveckla

civilsamhällen och ta bort hinder för civilt ledarskap, stimulansåtgärder måste vidtas för att få tillbaka de välutbildade som lämnat Libyen, utländsk direktinvestering (FDI) måste lockas tillbaka till landet, och NTC måste klara av att på rätt sätt hantera det "föränderliga, komplicerade internationella system" som nämnts ovan.

Hur mottagliga kommer libyerna vara för idéer om en fri marknad efter 2011 års revolution?

Det är mycket svårare att förutsäga utsikterna för frimarknadsideologier i Libyen än i Egypten, för Libyen har en mycket mindre välutvecklad historia bakom sig av offentlig diskussion om ekonomisk politik. Detta beror delvis på att Egypten, med sina mycket större befolkningscentra och en längre historia av ideologisk blandning av västerländska och lokala idéer, har en mycket starkare tradition av ekonomisk debatt. Men det beror också på att man i Libyen under fyra decennier undervisade alla i Muammar Gaddafis Gröna boken-socialism. Avvikelser från dess lärosatser – åtminstone i teorin, om än inte alltid i praktiken – var politiskt oacceptabla. Detta kvävde den offentliga diskussionen om vilken form ekonomin borde ta. De flesta libyer har därför mycket liten erfarenhet av att engagera sig i debatt om detta ämne.

Dessutom har diskussionerna om förvaltningen av libysk

ekonomi länge koncentrerats till frågan om hur man ska fördela landets oljeintäkter. Olja och gas står för 95 procent av Libyens exportinkomster och för 75 procent av statsinkomsterna.

Det är vanskligt att generalisera, men samtal på libyska gator antyder att libyer troligen har en syn på marknader som formats av deras medvetenhet om landets ställning som oljeproducent och av deras negativa erfarenheter under Gaddafis regim. Å ena sidan har det faktum att Gaddafi beskrev sitt styrelseskick som "socialistiskt" och att staten spelade en enorm roll i styrningen av investeringar (framför allt till härskarens favoritprojekt, hans barn och hans närmaste klick) gett många libyer en negativ bild av socialism och av idén om större statlig inblandning i investeringsbeslut. Många libyer klagar också på svårigheten att starta företag i Libyen eller att bedriva utrikeshandel; landet är fullt av småhandlare och mindre företagare som förargade sig över den byråkrati, korruption och preferensbehandling som kännetecknade affärlivet under Gaddafiregimen.

Å andra sidan, när det gäller regeringen, motsätter sig nog de flesta libyer det amerikanska nyliberala mantrat att "litet är underbart". Detta gäller speciellt välfärdsstaten. Libyer har kommit att betrakta fri sjukvård, fri utbildning och andra sociala tjänster som sin rättighet – som medborgare i ett

olja producerande land. Faktum är att ett av de vanligaste klagomål som libyer framför när det gäller Gaddafitiden är att Gaddafiregimen borde ha gett sitt folk en högre levnadsstandard mot bakgrund av den mängd olja som landet producerar. Önskemålet inkluderade inte bara utbildning och hälso- och sjukvård utan också bättre bostäder och ibland till och med gratis bilar.

Varifrån kommer då denna känsla av berättigande? Det är till en del en följd av det faktum att Gaddafi ofta delade ut bostäder och bilar till vissa prioriterade grupper. Detta skapade illusionen att en överdådig välfärdsstat var ekonomiskt möjlig i Libyen, även om - till och med under en effektiv ledning - nivåerna av Libyens oljeproduktion tyder på att detta inte är fallet. Men det är också en återspeglning av det faktum att många libyer ser på de energirikaste GCC-staterna (Qatar, Förenade Arabemiraten och Kuwait) som förebilder (förmodligen orealistiska sådana) för hur Libyen skulle kunna och borde vara.

Att se på Qatar och Förenade Arabemiraten (UAE) som förebilder att söka efterlikna är vanlig praxis bland libyer. Detta framför allt tack vare uppkomsten av arabiska satellitkanaler som ständigt sänder bilder på "det ljuva livet", fulla av kolossala shoppingcentra och åttafiliga vägar, vid Persiska viken.

Denna beundran för ekonomierna kring Persiska viken talar för att många libyer troligen betraktar en statligt styrd investeringsmodell med gillande - i den mån den ger dramatiska och påtagliga utvecklingsframsteg. Eftersom sådana framsteg inom en snar framtid sannolikt inte kommer att inträffa är det emellertid möjligt att besvikelsen skulle kunna sätta in om fem till tio år och därmed underblåsa inrikes konflikter. En del regionala experter, som till exempel Justin Marozzi, författaren till "South from Barbary - Along the slave routes of the Libyan Sahara", uttryckte dock en mer optimistisk åsikt: "Libyer jag har talat med tenderar att ha en optimistisk syn på framtiden. De har olja, de har en liten befolkning, de har gjort sig av med Gaddafi och tror inte att någon kommande regering kommer

att stjäla landet som den tidigare regimen gjorde under fyra decennier. De har visserligen varit isolerade från den globala handelsgemenskapen, men detta kommer att uppvägas av det stora antal libyer som kommer att återvända från försörjningsringen, framför allt från Storbritannien, USA och Kanada. Jag skulle vilja påstå att framtidsutsikterna för ekonomisk utveckling i Libyen väger tyngre än de gör i andra arabiska övergångsländer. Libyerna är ovanligt välsignade när det gäller geografi, demografi och resurser. De har en liten befolkning utan den förödande sektaristiska skiljelinje som har plågat Irak i nästan 1300 år."

Liksom i Egypten, kommer övergångsperioden att bli mycket viktig för att forma den framtida ekonomiska utvecklingen. Politisk stabilitet kommer att ha en stor betydelse för att möjliggöra detta.

FÖRFATTAREN:

Susanne Tarkowski är för närvarande baserad i Tripoli, Libyen. Hon är ägare av research- och kommunikationsbyrån Shabakat Corporation, ett företag hon startade kort efter att den arabiska våren fått genomslag i landet.

Tarkowski drev tidigare Wise Strategic Communication (WSC) i Kabul, Afghanistan. Som mest hade företaget över 300 anställda. Under sin tid i Afghanistan arbetade Susanne med bland andra amerikanska försvarsmakten, amerikanska UD och FN. Sedan 2001 har Susanne Tarkowski arbetat med kommunikation i Sverige, Frankrike, USA, Kina, Förenade Arabemiraten, Brasilien, Egypten, Pakistan och Afghanistan. Hon förekommer som kommentator i amerikanska och svenska medier samt som talare vid NATO- och amerikanska militärkonferenser.

REFERENSER

Ahmida, Ali Abdullatif

"Forgotten Voices: Power and Agency in Colonial and Post colonial Libya." New York: Routledge, 2005.

Bargisi, Amr

"An Islamic President in Egypt?" The Weekly Standard, 16.48 Sept 12, 2011.

http://www.weeklystandard.com/articles/islamist-president-egypt_592143.html?page=1

CIA Factbook.

Evans, Sophie

"Banking reform gathers momentum." Middle East Economic Digest. 53.35, 2009.

Fam, Mariam

"Egyptian debt spurs Islamist call for austerity: Arab credit." Bloomberg online, July 5, 2011.

<http://www.bloomberg.com/news/2011-07-05/egyptian-debt-spurs-islamist-call-for-austerity-arab-credit.html>

Ferguson, Niall

"Arab Spring tanks the economy." The Daily Beast. June 6, 2011.

<http://www.businessinsider.com/arab-spring-tanks-the-economy-2011-6>

Hinnebusch and Ehteshami

"The Foreign Policies of Middle East States." Lynne Rienner Publishers: London, 2002.

Ibrahim, Saad Eddin

"Anatomy of Egypt's militant Islamic groups: methodological note and preliminary findings." International Journal of Middle East Studies, 1980.

IMF, World Economic Outlook Database, April 2011.

IMF 2005 Global Statistics.

Lewis, Bernard

"The revolt of Islam: when did the conflict with the west begin, and how could it end?" New Yorker, November 10, 2001

Naylor, Philip C

"North Africa: A history from antiquity to the present." University Texas Press: Austin, TX, 2009.

Alan Richards and John Waterbury

"A political Economy of the Middle East, 2nd ed." Westview Press: Boulder, CO, 1996.

Thompson, Richard

"A region divided." Middle East Economic Digest. 55.10, 2011.

World Bank Country Profile, February 25, 2011.

LIST OF ACRONYMS

AA – Area Assessments	MoP – Measurement of Performance
ACF – Anti-Coalition Forces	NATO – North Atlantic Treaty Organization
AFRICOM – U.S. DOD African Command	NFIAT'T – No Further Information At This Time
AU – African Union	NGO – Non-Governmental Agency
AGE – Anti-Government Elements	NPCC – National Police Command Center
AKA – Also Known As	NSC – National Security Council
AP – Anti Personnel	NORTHCOM – U.S. DOD Northern Command
AQ – Al Qaeda	NTC – National Transitional Council
ATM – Atmospherics Collection	OPSEC – Operational Security
BV – Best Value	OSINT – Open Source Intelligence
CENTCOM – U.S. DOD Central Command	PA – Public Affairs
CF – Coalition Forces	PACOM – U.S. DOD Pacific Command
CI – Counter Intelligence	PD – Public Diplomacy
CIA – U.S. Central Intelligence Agency	POI – Point of impact
CN – Counter Narcotics	POO – Point of origin
COA – Course of Action	PSYOPS – Psychological Operations
COIN – Counter Insurgency	RFI – Request for Information
COMPUSEC – Computer Security	RFP – Request For Proposal
COMSEC – Communications Security	RFQ – Request for Quotation
CT – Counter Terrorism	ROE- Rules of Engagement
DOS – U.S. Department of Defense	SACEUR – Supreme Allied Commander Europe
DOD – U.S. Department of State	SC – Strategic Communication
EC – European Commission	SD – Surveillance Detection
ECM – Electronic Counter Measures	SF – Security Forces
FBI – Federal Bureau of Investigation	SP – Social Psychology
FGD – Focus Group Discussion	SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe
FISA – Fused Information Space Analysis	SIGINT – Signal Intelligence
FOB – Forward Operating Base	SNA – Social Network Analysis
GOA – Government of Afghanistan	SNS – Social Network Sites
HCN – Host Country National	SOR – Statement of Requirement
HUMINT – Human Intelligence	SOUTHCOM – U.S. DOD Southern Command
HVT – High Value Target	STRATCOM – U.S. DOD Strategic Command
IA – Intelligence Analyst	TA – Target Audience
IAG – Illegally Armed Group	TAA – Target Audience Analysis
IDF – Indirect Fire	TBD – To Be Defined
IDIQ – Indefinite Delivery Indefinite Quantity	TCN – Troop Contributing Nations
IED – Improvised Explosive Device	TIC – Troops in contact
IMF – International Military Forces	TOC - Tactical Operations Center
INS – Insurgents	TOO – Target of Opportunity
IO – Information Operations	TTP – Tactics, Techniques and Procedures
KIA – Killed in Action	UI – Unidentified
KLE – Key-Leader Engagement	UN – United Nations
KLP – Key-Leader Profiling	UNDP – United Nations Development Program
LN – Local National	UNHCR – United Nations High Commission for Refugees
LPTA – Lowest Price, Technically Acceptable	USAID – United States Agency for International
LIFG – Libya Islamic Fighting Group	Development
MI – Military Intelligence	USE – United States Embassy
MIA – Missing in Action	WH –The White House
MLCOA – Most likely Course of Action	WB – World Bank
MoE – Measurement of Effectiveness	